

Омельченко О. С.

здобувач

*(Харківський національний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.985

КООРДИНАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ ОВС З ПРАВООХОРОННИМИ ОРГАНАМИ УКРАЇНИ У ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Розглянуто питання координації діяльності та взаємодії підрозділів ОВС з правоохоронними органами України у протидії організованій злочинності. Висвітлено роль Генеральної прокуратури в координації діяльності підрозділів ОВС, Служби безпеки України, податкової міліції, Державної митної служби, а також наведено найбільш ефективні форми взаємодії між ними.

Ключові слова: *координація, взаємодія, протидія організованій злочинності, правоохоронні органи.*

Постановка проблеми. Координація діяльності у протидії злочинності є об'єктивною необхідністю існування системи правоохоронних органів. Від неї залежить ефективність взаємодії правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю. Координація повинна сприяти забезпеченню цілеспрямованості й ефективності заходів протидії організованій злочинності, вибору єдиного підходу до вирішення різнопланових організаційних і процесуальних питань; усуненню дублювання у діяльності правоохоронних органів; створенню можливості об'єднання зусиль з метою досягнення високої результативності шляхом найменших затрат; підвищенню гарантій законності та іміджу правоохоронних органів у суспільстві.

У масштабах України координацію діяльності правоохоронних органів і інших відомств з питань протидії організованій злочинності здійснює Генеральна прокуратура, Рада національної безпеки і оборони України, Кабінет Міністрів України, міністерства і відомства. На державному рівні протидія організованій злочинності передбачає: координацію і сприяння діяльності органів, які беруть участь у боротьбі з організованою злочинністю; розробку стратегії і рекомендацій щодо тактики оперативно-розшукової діяльності у сфері протидії організованій злочинності; організацію співробітництва з відповідними органами інших держав та міжнародними установами; підготовку щорічних і спеціальних доповідей (інформації) про стан організованої злочинності в Україні, основні напрямки та результати боротьби з нею і внесення їх на розгляд Президента України та Верховної Ради України; вирішення питань, пов'язаних з правовим регулюванням оперативно-розшукової діяльності на рівні підготовки проектів законів, постанов уряду, інших підзаконних актів, та їх прийняття і реалізації [1, с. 305].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної про-

блеми. На монографічному рівні проблеми координації діяльності та взаємодії правоохоронних органів, що здійснюють боротьбу з організованою злочинністю, досліджували українські вчені: О. М. Бандурка, В. Т. Білоус, А. А. Глієвий, М. В. Корнієнко, Г. А. Матусовський, С. М. Піскун, В. Д. Пчолкін, В. Ю. Шепітько та ін. [1–8]. Аналіз наукових праць з цього питання показав, що у юридичній науці координацію розуміють як одну з функцій управління, змістом якої є забезпечення упорядкованих взаємозв'язків між організаціями, ділянками та учасниками виробництва й управління з метою узгодження дій щодо реалізації рішень, об'єднання спільних зусиль у вирішенні загальних завдань. Сам термін «координація» походить від латинських слів «со» – разом і «ordinatio» – упорядкування, тому за своєю суттю він означає не просте узгодження, а вироблене і встановлене спільно з декількома самостійно існуючими системами. Таке узгодження може здійснюватися самими системами (підсистемами) у процесі їх функціонування, а може бути результатом діяльності певного органу [9, с. 76–77].

До основних складових управління правоохоронними органами В. Т. Білоус відносить такі форми координації: засідання Координаційного комітету з питань боротьби з корупцією і організованою злочинністю при Президентові України та координаційні наради працівників правоохоронних органів усіх рівнів; спільні засідання колегій, оперативні наради; обмін інформацією, спільні виїзди в регіони (області, райони) для надання допомоги; створення спільних слідчо-оперативних груп; запровадження і використання єдиних банків даних; взаємне використання можливостей підготовки кадрів; проведення спільних семінарів, конференцій; розробку і здійснення спеціальних операцій; видання методичних рекомендацій та інших організаційно-розпорядчих документів, що стосуються здійснення боротьби з організованою злочинністю [2, с. 93].

Аналізуючи наведений перелік форм координації, можна погодитися з А. А. Глієвим, який визначає координацію «взаємодією по вертикалі», а безпосередню взаємодію – «взаємодією по горизонталі». Він також вважає, що координація є невід'ємною частиною управлінського процесу, а взаємодія між оперативно-розшуковими підрозділами виникає тоді, коли оперативно-розшукову задачу неможливо якісно і в повному обсязі виконати силами і засобами одного підрозділу в необхідний термін [3, с. 33].

Що стосується взаємодії, то вчені-криміналісти розглядають її як вищий ступінь консолідації сил і засобів правоохоронних органів, наділених законом відповідними повноваженнями. В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та інші вважають, що взаємодія у процесі розкриття і розслідування злочинів являє собою узгоджену діяльність різноманітних ланок однієї або декількох організованих систем, спрямовану на досягнення спільної мети з найменшими витратами сил, засобів і часу [8, с. 279].

Мета публікації полягає у проведенні аналізу поглядів науковців на сутність та форми координації діяльності і взаємодії правоохоронних органів, а також нормативно-правового регулювання цієї діяльності у протидії організованій злочинності в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ч. 3 ст. 29 Закону України «Про прокуратуру», діяльність із протидії злочинності координується Генеральною прокуратурою України [10]. Координація діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції вважається одним із головних пріоритетів у роботі прокурорів усіх рівнів. Організаційне забезпечення координаційних заходів під головуванням Генерального прокурора України та прокурорів обласного рівня з питань протидії злочинності покладено на Головне управління нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні, а з питань протидії корупції – на Головне управління нагляду за додержанням законів спецпідрозділами та іншими органами, які ведуть боротьбу з організованою злочинністю і корупцією, та відповідні структурні підрозділи апаратів, а під головуванням заступників Генерального прокурора України та заступників прокурорів обласного рівня – на відповідні самостійні структурні підрозділи.

Згідно з наказом Генерального прокурора України від 1 січня 2013 року № 1/1 гн «Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції», на прокуратуру покладено обов'язки із забезпечення законності в діяльності міліції під час здійснення оперативно-розшукової діяльності та досудового розслідування [11].

На думку В.М. Піскуна, головними завданнями-функціями органів прокуратури є координація діяльності оперативних підрозділів при застосуванні гласних і негласних оперативно-розшукових заходів з метою боротьби зі злочинністю та всебічний контроль за ними з метою недопущення та припинення (у разі необхідності) порушень діючого законодавства, відновлення порушених прав і свобод фізичних та юридичних осіб, а також відшкодування матеріальної та моральної шкоди, яка була завдана особам у разі неправомірних дій оперативних працівників [6, с. 49].

Координаційна діяльність органів прокуратури, що здійснюють процесуальне керівництво на стадії досудового розслідування при проведенні слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій, передбачає інтегрування зусиль останніх для контролю за правомірністю цих дій, законними підставами їх проведення, додержанням законності при застосуванні негласних оперативно-технічних засобів тощо. Тобто координуюча діяльність протікає таким чином, що при її здійсненні інтегруються організаційні, методичні й тактичні аспекти, поєднується наукова організація цієї діяльності з практичним використанням сил, засобів та заходів, що є в арсеналі правоохоронних органів [12].

Основним критерієм оцінки ефективності координаційної діяльності прокурорів вважається реальний вплив на покращання стану протидії злочинності та корупції, підвищення ефективності їх профілактики, захист прав і свобод громадян та інтересів держави від злочинних посягань, у тому числі щодо відшкодування завданих їм збитків, рівень довіри громадськості до органів прокуратури та правоохоронних органів.

Серед державних правоохоронних органів спеціального призначення, які забезпечують державну безпеку, важливу роль у протидії організованій злочинності відіграє Служба безпеки України. На неї покладено у межах

визначеної законодавством компетенції захист державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України, законних інтересів держави та прав громадян від розвідувально-підривної діяльності іноземних спеціальних служб, протидія корупції та організованій злочинності. Згідно зі ст. 8 Закону України «Про Службу безпеки України», вона взаємодіє з державними органами, підприємствами, установами, організаціями та посадовими особами, які сприяють виконанню покладених на неї завдань [13].

Відповідно до ст. 16 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю», з метою забезпечення ефективної взаємодії правоохоронних органів у протидії організованій злочинності, розроблено та затверджено «Інструкцію про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю» [14]. Ця Інструкція визначає порядок взаємодії спеціальних підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України та Служби безпеки України під час виконання покладених на них законодавством завдань у сфері боротьби з організованою злочинністю [15].

Завдання такої взаємодії полягає в посиленні протидії організованим злочинним угрупованням, у тому числі міжрегіонального та транснаціонального характеру, створеним на етнічній основі, які мають корумповані зв'язки, а також у попередженні, виявленні й розслідуванні злочинів, учинених організованими злочинними групами і злочинними організаціями. Реалізація цього завдання досягається проведенням спільного аналізу стану, структури організованої злочинності, причин і умов, що сприяють діяльності організованих груп, прогнозування тенденцій поширення організованої злочинності; обміном оперативною інформацією, що становить інтерес для боротьби з організованою злочинністю; розробкою й реалізацією спільних планів у сфері боротьби з організованою злочинністю, а також проведенням узгоджених оперативно-розшукових, профілактичних та інших заходів. Підготовка та проведення таких спільних заходів проводиться за рішенням керівників зацікавлених підрозділів по боротьбі з організованою злочинністю та корупцією після аналізу криміногенної обстановки, наявних сил та засобів. Обмін оперативною інформацією між спеціальними підрозділами по боротьбі з організованою злочинністю органів внутрішніх справ і Служби безпеки України під час проведення спільних заходів здійснюється за наявності оперативно-розшукової справи або кримінального провадження та за письмовим розпорядженням керівників відповідних спеціальних підрозділів.

Підготовка спільних заходів, спрямованих на протидію організованій злочинності, повинна передбачати:

- здійснення оперативно-розшукових та інших заходів, спрямованих на перевірку наявної інформації стосовно організованих злочинних груп та злочинних організацій, документування їх протиправної діяльності, відпрацювання економічного підґрунтя та зв'язків;
- створення спільних оперативних груп для здійснення необхідних оперативно-розшукових заходів;

- вивчення можливої тактики дій учасників злочинних угруповань та розроблення відповідних заходів протидії, зокрема організації безпеки особового складу, задіяного для участі у проведенні спеціальних операцій;
- проведення спільних нарад й розроблення планів спеціальних операцій;
- проведення спільних рекогносцировок місцевості і об'єктів у районах ймовірних дій, розстановка особового складу та забезпечення функціонування органів управління.

За потреби планування і координації дій задіяних сил та засобів у районах проведення спільних заходів необхідно створювати спільні оперативні штаби. З метою вдосконалення механізму взаємодії створюється централізований банк даних для збирання, накопичення, оброблення та подальшого використання інформації про прояви організованої злочинності. У зв'язку з цим підлягає систематичному обміну узагальнена аналітична інформація щодо протиправної діяльності організованих груп, їх впливу на соціальні, економічні і політичні процеси в державі.

Практика протидії організованій злочинності свідчить про те, що в «чистому» вигляді окремі злочини, боротьбу з якими віднесено до компетенції підрозділів ОВС, здійснюються досить рідко. Практично будь-які злочини в економічній сфері, фінансово-господарські зловживання, прояви корупції, кримінальні розборки, вбивства на замовлення та багато інших корисливо-насиленницьких діянь завжди прямо чи побічно поєднані з ухиляннями і приховуванням доходів від оподаткування. Відстеження податково-фінансової ситуації стосовно фізичних і юридичних осіб часто дозволяє прогнозувати розвиток криміногенної обстановки і на ранній стадії виявляти передумови до скоєння тяжких злочинів. Успішне розв'язання цих завдань багато в чому залежить від взаємодії оперативних підрозділів ОВС з підрозділами податкової міліції.

Згідно із Законом України «Про Державну податкову службу в Україні» [16], податкова міліція відповідно до покладених на неї завдань: здійснює оперативно-розшукову діяльність, а також проводить досудове розслідування в межах своєї компетенції, вживає заходів щодо відшкодування заподіяних державі збитків; виявляє причини й умови, що сприяли скоєнню злочинів та інших правопорушень у сфері оподаткування.

Взаємодія оперативних підрозділів ОВС із відповідними підрозділами податкової міліції може здійснюватися у ході оперативно-розшукової діяльності щодо виявлення осіб і фактів, які становлять оперативний інтерес, при проведенні цільових оперативно-профілактичних операцій та комплексних оперативно-профілактичних відпрацювань, у ході оперативних перевірок, пов'язаних з документуванням і проведенням слідчих (розшукових) дій.

Вважаємо, що для підвищення ефективності протидії організованій злочинності підрозділам ОВС і податкової міліції слід застосовувати такі форми взаємодії:

- проведення регулярних робочих зустрічей співробітників для координації зусиль щодо попередження і припинення протиправної

діяльності;

- створення із представників ОВС і податкової міліції на місцях постійно діючих координаційних робочих груп;

- взаємне використання можливостей конфіденційного співробітництва і оперативно-технічних засобів;

- залучення співробітників взаємодіючих підрозділів до проведення окремих оперативно-розшукових заходів;

- спільна робота співробітників ОВС і податкової міліції в рамках конкретної оперативно-розшукової справи;

- використання можливостей податкової міліції для здійснення оперативних комбінацій, оперативних обліків ОВС, а також банків даних щодо зв'язків суб'єктів господарської діяльності з організованими злочинними угрупованнями.

Працівники податкової міліції з ініціативи співробітників ОВС можуть: ознайомитися з документами й уточнити той чи інший зазначений факт, забезпечити збереження документів шляхом їх вилучення на законних підставах, викликати громадянина під легендованим приводом для надання пояснень, разом із працівниками міліції провести зашифроване опитування або одержати пояснення про факти, що викликали оперативний інтерес.

Погоджені дії з податковою міліцією можуть бути здійснені і при документуванні фактів хабарництва, вчинених працівниками податкових інспекцій, у виявленні яких зацікавлені обидві служби.

Великі можливості у вирішенні завдань протидії організованій злочинності має Державна митна служба України [17], яка забезпечує реалізацію державної політики у сфері митної справи.

Держмитслужба України з метою виконання покладених на неї завдань взаємодіє з іншими центральними та місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, а також з відповідними органами іноземних держав. Взаємодіючи з оперативними підрозділами органів внутрішніх справ, Держмитслужба України має можливість:

- надавати необхідну допомогу під час проведення оперативно-розшукових заходів у зоні митного контролю, у тому числі контрольованого постачання, з метою виявлення, попередження, припинення, розкриття злочинів і встановлення осіб, що їх готують або вчинили, забезпечення кримінального судочинства, а також отримання інформації про події або дії, що створюють загрозу державній, військовій, економічній або екологічній безпеці України;

- здійснювати взаємний обмін інформацією про правопорушення і злочини, виявлені у ході проведення валютного й експортного контролю, а також про дотримання порядку надання підприємствам права експорту стратегічно важливих сировинних товарів, їх квотування і ліцензування;

- спільно використовувати відомчі банки даних про учасників зовнішньоекономічних операцій, про виявлені з їх боку правопорушення, зв'язки з кримінальними і корумпованими елементами і т. ін;

- при здійсненні контролю не допускати контрабандного вивезення за межі митної території держави давальницької сировини та готової

продукції, виготовленої на підприємствах України.

У даний час, коли спостерігається підвищення організованості, професіоналізму і мобільності злочинців, їх поінформованості щодо тактики і методів роботи правоохоронних органів, необхідність взаємодії і координації їх діяльності набуває особливої актуальності.

Висновок. Таким чином, можна констатувати, що координація діяльності підрозділів ОВС з іншими правоохоронними органами створює необхідну передумову для протидії організованій злочинності. Вона здійснюється з метою створення оптимальних умов для повного й об'єктивного процесу виявлення, припинення і розкриття злочинів. Координація діяльності і взаємодія між правоохоронними органами є одним із резервів підвищення ефективності протидії злочинності.

Бібліографічні посилання

1. Бандурка О.М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності : монографія / О.М. Бандурка. – Х., 2012.
2. Білоус В. Т. Координація боротьби з економічною злочинністю : монографія / В. Т. Білоус. – Ірпінь, 2002.
3. Глієвий А. А. Взаємодія кримінальної міліції та оперативних підрозділів Державного департаменту України з питань виконання покарань в боротьбі зі злочинністю : дис. канд. юрид. наук : 21.07.04 / Глієвий Андрій Анатолійович. – Х., 2003.
4. Корнієнко М. В. Організована злочинність в Україні : сучасний стан, кримінологічна характеристика, заходи протидії : монографія // М.В. Корнієнко. – К., 2004.
5. Матусовський Г. А. Правоохоронні органи у боротьбі з організованою злочинністю: компетенція та взаємодія / Г. А. Матусовський, Є. В. Бодяньський, О. П. Бушан та ін. // Питання боротьби зі злочинністю. – 1998. – № 2. – С. 19–61.
6. Піскун С. М. Прокурорський нагляд за дотриманням законності в оперативно-розшуковій діяльності ОВС України: дис. ... канд. юрид. наук. : 21.07.04 / Піскун Святослав Михайлович. – Х., 2003.
7. Пчолкін В. Д. Розкриття злочинів у харчовій промисловості : монографія / В. Д. Пчолкін. – Одеса, 2005.
8. Криміналістика : підручник / В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін. / за ред. В.Ю. Шепітька. – 4-те вид., перероб. і доп. – Х., 2008.
9. Социальное управление : словарь / под ред. В.И. Добренькова, И.М. Слепенкова. – М., 1994.
10. Про прокуратуру : Закон України № 1789-ХІІ від 5.11.1991 р. // ВВР України. – 1991. – № 53. – Ст. 793.
11. Про координацію діяльності правоохоронних органів у сфері протидії злочинності та корупції : Наказ Генерального прокурора України № 1/1 гн від 1.01.2013 р. / Офіційний веб-портал Генеральної прокуратури України. – Режим доступу: www.gp.gov.ua
12. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5.
13. Про службу безпеки України : Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-ХІІ // ВВР України. – 1992. – № 27. – Ст. 382.
14. Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю : Закон України від 30.06.1993 р. № 3341-ХІІ // ВВР України. – 1993. – № 35. – Ст. 358.
15. Інструкція про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України та Центрального управління Служби безпеки України від 10.06.2011 р. № 317/235.

16. Про Державну податкову службу в Україні : Закон України № 509-Х11 від 04.12.1990 р. // ВВР України. – 1991. – № 6. – Ст. 37.

17. Положення «Про Державну митну службу України», затверджене Указом Президента України № 1582/2011 від 12 травня 2011 року // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/582/2011>.

Омельченко А.С. Координация деятельности и взаимодействие подразделений ОВД с правоохранительными органами Украины в противодействии организованной преступности. Рассмотрены вопросы координации деятельности и взаимодействия подразделений ОВД с правоохранительными органами Украины при противодействии организованной преступности. В частности, освещена роль Генеральной прокуратуры в координации деятельности подразделений ОВД, Службы безопасности Украины, налоговой милиции, Государственной таможенной службы, а также приведены наиболее эффективные формы взаимодействия между ними.

Ключевые слова: координация, взаимодействие, противодействие организованной преступности, правоохранительные органы.

Omelchenko O. S. Coordination of activities and interaction of the internal affairs units with law enforcement agencies of Ukraine in combating organized crime. The author has considered problems of coordination and interaction between internal affairs units with law enforcement agencies of Ukraine in combating organized crime. In particular, the analysis of scientists' views on the nature and forms of coordination and interaction between law enforcement agencies, as well as legal regulation of this activity to combat organized crime in modern conditions has been made. The author has highlighted the role of the General Prosecutor's Office, in coordination of law enforcement activities. The most effective forms of interaction between departments of the Interior, the Security Service of Ukraine, the tax militia, the State Customs Service have been exposed.

The main criterion for evaluating the effectiveness of coordination activities, according to the author, is the real impact on the improvement of combating crime and corruption, enhancing the role of prevention, protection of the rights and freedoms of citizens from criminal attacks. The author believes that the coordination of law enforcement creates the necessary prerequisites for combating organized crime. Coordination of activities and interaction are carried out in order to create optimal conditions for the full and objective process to detect, prevent and solve crimes.

Keywords: coordination, interaction, combating organized crime, law-enforcement agencies.

Надійшла до редакції 25.03.2014

Онофрейчук А. Д.
аспірант

(Національна академія Служби безпеки України)

УДК 343.985

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВАДЖЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ ЗАКУПКИ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

На підставі аналізу положень чинного законодавства у сфері кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності України визначено сутність та зміст оперативної закупки. Зосереджено увагу на організаційно-правових основах та тактиці її провадження.

Ключові слова: Кримінальний процесуальний кодекс України, оперативно-розшукова діяльність негласні слідчі (розшукові) дії, контроль за вчиненням злочину, оперативна закупівля.